

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket
Svenska som andraspråk

”Därför finns det också massor musar...och bara 3 katten...”

En studie om grammatiska svårigheter
och dess orsaker hos andraspråksinlärare
med ryska som modersmål

Galina Granqvist

Specialarbete, 15 POÄNG
Svenska som andraspråk, SSA133 (61-90 poäng)
Vårterminen 2008
Handledare: Anders-Börje Andersson

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Material	3
4. Metod	5
5. Teoretisk bakgrund och tidigare forskning	7
5.1. Kontrastiv analys	7
5.2. Felanalys	8
5.3. Olika orsaker och förklaringar till inlärnarnas fel	10
5.4. Kontrastiva grammatiska studier av de ryska och svenska språken	11
6. Resultatredovisning	13
6.1. Kontrastiv grammatisk analys	13
6.1.1. Substantiv (genus, kasus, numerus, animation och sexus)	14
6.1.2. Adjektiv	16
6.1.3. Adverb	17
6.1.4. Verb	17
6.1.5. Pronomina	18
6.1.6. Ordföljd	19
6.1.7. Negationer	20
6.1.8. Konjunktioner/ Bisatsinledare	20
6.1.9. Prepositioner	21
6.1.10. Artiklar	21
6.1.11. Kontrastiv analys: sammanfattning	21
6.2. Felanalys	22
6.2.1. Val av aspekterna för felanalysen	23
6.2.2. Definitions- och kategori indelning	23
6.2.3. Informanternas mest och mindre frekventa fel (kvantitativ framställning)	24
6.2.4. Felanalys av informanternas mest frekventa fel (kvalitativ framställning)	26
6.2.5. Felanalys av informanternas mindre frekventa fel (kvalitativ framställning)	32
6.2.6. Felanalys: slutdiskussion	34
7. Resultatdiskussion	36
Litteraturförteckning	38
Bilagor	

Sammandrag

Sverige är idag ett mångkulturellt samhälle där en del av landets befolkning har ett annat modersmål än svenska. Kommunikation över språkgränserna har blivit ett naturligt inslag i vårt liv. Vi har idag ett stort antal modersmål som talas och används i hemmen och det språk som talas utanför hemmen är det svenska språket. Att tillägna sig ett nytt språk ställer stora krav på både individen och samhället.

Detta arbete är en kontrastiv undersökning inom området tvåspråkighet av de svenska och ryska språken. Svenskans struktur studeras i ett kontrastivt perspektiv med tyngdpunkt på företeelser i svenskan som brukar vålla problem vid andraspråksinläring. En utökad kunskap om elevernas första språk är ett mycket värdefullt inslag i andraspråkinläring.

Min avgränsning är att bara koncentrera mig på den grammatiska delen. Grammatikundervisning är ett viktigt moment inom ämnet. Genom att identifiera olika grammatiska svårigheter, och inte minst de som är relaterade till elevernas språkliga bakgrund, kan man få den kunskap som behövs för att underlätta vid inläringen av svenska som andraspråk.

Grammatiska fel som andraspråksinlärare inom sfi med ryska som modersmål gör i sin fria skriftliga produktion analyseras med hjälp av två analyser: kontrastiv analys och felanalys. Studien visar att med hjälp av den kontrastiva analysen som redovisar för strukturella språkliga skillnader mellan ryskan och svenskan skulle man delvis kunna förutse vilka svårigheter en inlärare med ryska som modersmålet har att vänta. Med hjälp av felanalysen både kartläggs och analyseras alla de svårigheter som 13 ryska inlärare hade i sina texter/utdrag från nationella sfi-prov.

I studiens felanalys används både mottagar- och sändaraspekterna eftersom syftet med arbetet är att hitta fel i målspråket (mottagarrelaterad aspekt) samt att försöka förklara dessa fel utifrån inlärarens hypoteser som kan ha uppstått p.g.a. interferens eller övergeneraliseringar (sändarrelaterad aspekt).

Den kontrastiva analysen blir då ett naturligt inslag inom den sändarrelaterade aspekten i studiens felanalys. Denna analys kunde förklara en del av felen, medan felanalysen gjorde det möjligt att identifiera och förklara de flesta grammatiska svårigheter i inlärnas texter.

Jag har funnit att de typer av fel som inlärnas gjorde i stort sett motsvarade vad jag förväntade mig. De mest frekventa felgrupperna för inlärnas blev: ordföljd, bestämdhet och bruk av artikel samt verb. De mindre frekventa felgrupperna innefattade prepositionsbruk, pluralbildning hos substantiv, genus- och numeruskongruens (adjektiv och substantiv) samt fel val av bisatsinledare/konjunktion.

1. Inledning

I varje modernt samhälle möter man olika typer av texter. När det gäller svenska som andraspråk så är det inlärnarnas språkliga behov som står i fokus. Eleverna ska skaffa sig goda kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället, förstå olika slags texter som de möter i skolan, på sina praktik- och arbetsplatser och i samhället för övrigt samt kunna berätta och skriva om sina erfarenheter, bl.a. om sina hemländer och sin kultur. I förlängningen handlar andraspråkselevens skriftliga produktion om tillgång till och förståelse av demokratiska rättigheter i det nya landet.

I denna undersökning genomförs en närstudie av texter skrivna av ryskspråkiga sfi-elever. Närstudier av texter ger möjlighet att göra detaljerade analyser av språket. De analyser som används i studien är grammatisk kontrastiv- och felanalys av skriftlig produktion.

Man får inte glömma att det som är grammatiskt självklart för de elever som har svenska som modersmål ofta kan vara främmande för andraspråksinlärare. Det kan bli ännu svårare när målspråket innehåller grammatiska moment eller kategorier som inte finns i modersmålet. Mycket av det som man inte behöver tänka på, som t.ex. vilken ordföljd man ska välja, kan utgöra stora problem för andraspråksinlärare.

Genom att jämföra språken med hjälp av kontrastiv grammatisk analys skulle man kunna se vilka skillnader och likheter som finns mellan modersmålet och målspråket och eventuellt förutse vilka svårigheter inom grammatiken som en inlärare med ryska som förstaspråk kan ha.

Genom att använda sig av felanalys skulle man kunna iaktta vilka fel inlärares gör, förklara dem och i fortsättningen bedöma vilken hjälp denna kan få.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att jämföra grammatiska strukturer i svenska och ryska språken samt att undersöka vilka grammatiska svårigheter studerande inom sfi med ryska som modersmål har när de skriver texter på svenska, och om det i deras texter finns fel som är mer frekventa än andra. Det är värdefullt att finna förklaringar till alla fel i elevernas fria skriftliga produktion. Det är också intressant att se om det i inlärnarnas texter finns fel som man eventuellt kan förklara utifrån elevernas språkliga bakgrund., d.v.s. utifrån strukturella språkliga skillnader mellan modersmålet (ryska) och målspråket (svenska).

Jag avser därmed att undersöka följande frågeställningar:

1. Vilka grammatiska fel gör studiens andraspråksinlärare med ryska som modersmål i sina texter?
2. Vilka av dessa fel är mest frekventa och vilka av dem är mindre frekventa?
3. Vilka av felen kan ha sin bakgrund i inlärnarnas modersmål och vilka av dem kan ha andra orsaker?

3. Material

Jag valde att undersöka vuxna inlärare av svenska som andraspråk. Ekeroth (1995) resonerar kring medvetandet av regler vid andraspråksinlärning som kan vara mycket högre än vid förstaspråksinlärning, speciellt när det gäller vuxna inlärare med en mycket formell undervisningsbakgrund (1995:17). Diskussionen om modersmålsbetydelsen vid tillägnandet av ett annat språk handlar mycket om överföring av regler, strukturer och begrepp från modersmålet till målspråket (1995:36). Detta gäller i synnerlighet ryska inlärare som i regel har gymnasieutbildning och flera år av formell och krävande undervisning i hemlandet.

Jag begränsade mig till andraspråksinlärare med ryska som modersmål. Valda informanter kommer från olika delar av före detta Sovjetunionen och har ryska som förstaspråk. Jag hade inte möjlighet att undersöka deras utbildnings- och sociala bakgrund. Detta var inte heller relevant för studiens syfte och frågeställningar. Ryskan som förstaspråk är i denna undersökning den bakgrundsfaktor som är gemensam för dem alla. Inlärarna med ryska som modersmål kallas i detta arbete också informanter.

De valda informanterna hade samma möjlighet att bli valda för liknande undersökning och på samma slumpmässiga villkor bidra med sina fel för en undersökning som andra rysktalande inlärare. Det material som blev resultatet av felanalysen ger ändå en inblick i ryska inlärares grammatiska fel och deras eventuella orsaker. Detta i sig höjer arbetets validitet.

Det undersökta materialet skulle ha relevans för studiens syfte och frågeställningar. Jag har bl.a. funderat över vilket material jag skulle välja för analysen: skriftligt eller talat. Man ska tänka över den miljö som informanter befinner sig när man väljer material för sin undersökning. Jag ville undvika s.k. Observer's paradox formulerats av William Labov. Han menar att lingvistens ambition egentligen är att observera hur människor talar när de inte är medvetna om att de är föremål för observation. Det är

svårt att få människor att tala naturligt när de vet att de är inspelade. De blir mer formella under en observation när de vet att de är observerade (Lagerholm, 2005:46).

I en muntlig provsituation kan det uppstå fler störningar än i en skriftlig provsituation, vilket komplicerar tolkningen av inlärnarnas egentliga kunskaper. Dessutom blev jag övertygad om Noam Chomskys (1965) tankar gällande insamling av material just för grammatiska undersökningar. Chomsky menar att folk faktiskt (i stort sett) inte följer de grammatiska reglerna för det språk de talar (1965:8f.).

För att undvika Observer's paradox och för att följa Chomskys idéer bestämde jag mig att välja skriftlig produktion för analysen. Jag analyserar grammatiska svårigheter hos andraspråksinlärare under den senare inlärningsfasen vid den avslutande D-kursen inom sfi. Inlärnarna hade lärt sig att prata och skriva ganska bra svenska men ännu inte tillägnat sig målspråkets kompletta grammatik. Materialet skulle ha gett mig en bättre grund för analysen om alla eleverna befunnit sig på samma språknivå när det gäller svenska som andraspråk.

Materialet består av 13 texter skrivna av ryska inlärare vid flera nationella proven på D-nivå under våren och hösten 2003 och 2004. Dessa prov är inte längre sekretessbelagda och är därmed offentliga handlingar. Proven var uppdelade i fyra delprov: läsförståelse, hörförståelse, skriftlig produktion och muntlig interaktion/produktion. Jag undersöker den skriftliga produktionen.

Skrivuppgifterna går ut på att producera olika slags texter, t.ex. argumenterande, motiverande, beskrivande och berättande. Innehållet i dem varierar. Några uppgifter består i att skriva ett personligt brev till en arbetsplats som man är intresserad av. Man ska också följa vissa obligatoriska drag som att ett personligt brev skall innehålla bl.a. en motivering varför man kommer att passa bra på en arbetsplats. Andra uppgifter handlar om att skriva ett klagomål eller brev till sin sjuka vän med tips om motion, osv. Textlängden varierar från 1 till 1,5 A4-sidor.

4. Metod

I denna studie använder jag mig både av kvantitativa och kvalitativa metoder.

I den kvantitativa framställningen sammanställer jag med hjälp av uppställda tabeller och diagram de fel som förekommer i andraspråksinlärnarnas texter för att se vilka av dem som förekommer oftast och bland flera elever och därmed är mest frekventa, samt vilka av dem som förekommer i mindre utsträckning och bland färre elever och därmed är mindre frekventa.

I den kvalitativa framställningen använder jag två kvalitativa metoder. Det första ”verktyget” vid genomförandet av min kvalitativa undersökning är den kontrastiva grammatiska analysen av de ryska och svenska språken som ska hjälpa mig att se skillnader och likheter mellan språken och eventuellt förutse/anta vilka svårigheter en inlärare med ryska som första språket har att vänta.

Mitt andra ”verktyg” blir den grammatiska felanalysen av texter skrivna av de ryska inlärnarna. Felanalysen ger mig möjlighet att identifiera vilka svårigheter/fel som inlärare med ryska som modersmål har och om det finns något mönster i uppkomsten av dessa fel. Felanalysen går även ut på att tolka dessa fel och finna eventuella förklaringar till deras uppkomst.

Jag använder mig av den kontrastiva analysen av de svenska och ryska språken för att göra antaganden som kan koppla uppkomst av vissa fel till modersmålet. De fel som jag i elevernas texter och med hjälp av felanalysen senare finner ska få förklaringar delvis utifrån resultaten av den kontrastiva analysen samt utifrån andra orsaker. Sedan anknyter jag resultaten av felanalysen till mina förutseelser/antaganden från den kontrastiva grammatiska analysen.

De fel som jag i min undersökning med hjälp av den kvalitativa bedömningen identifierar ställer jag sedan upp i olika felkategorier. För att

få bättre överblick över kategorierna grupperar jag dem efteråt i felgrupper. Dessa felgrupper blir då variabler för denna undersökning. Jag mäter dessa variabler kvantitativt och analyserar dem kvalitativt.

5. Teoretisk bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel tas upp generella teorier och hypoteser kring modersmålets eventuella påverkan på andraspråksinläring, kontrastiv analys och felanalys. Det ges också förklaringar till viktiga begrepp inom ämnet samt redogörs för dessa analyser. Det presenteras även olika orsaker och förklaringar till inlärnarnas fel samt grammatiska svårigheter hos rysktalande inlärare av svenska som andraspråk.

Det finns olika hypoteser om betydelsen av skillnaderna mellan modersmål (förstaspråk) och även andra inlärd språk och målspråk som i detta arbete är svenska. Några forskare påstår att det finns ett samband mellan hur lätt det går att lära sig målspråket och hur likt det är förstaspråket. Man menar att språkavståndet, eller grad av likhet mellan språken påverkar inläringen. Andra forskare uppmärksammar att inte alla fel kan spåras till förstaspråket.

5.1. Kontrastiv analys

Kontrastiv analys definieras av Kenneth Hyltenstam (1981) som en systematisk jämförelse mellan två språk i syfte att förutsäga och/eller förklara de svårigheter eller problem som en inlärare stöter på vid inläringen av ett andra språk. Kontrastiv analys uppstod på 40-talet i USA. Den kom till i syfte att effektivisera andraspråkinläringen. Begreppet har också använts allmänt om varje typ av språkjämförelse (1981:14f.). Det finns en hel del kontrastiva studier mellan svenska och bl.a. engelska, finska och tyska som är publicerade i form av artiklar och skrifter.

Hyltenstam (1981) beskriver behavioristernas synsätt som innebär att man vid förstaspråksinläring lär sig helt nya vanor på samma sätt som när man lär sig svara på stimuli i omgivningen. Vid andraspråksinläring uppstår det oftast problem pga. att förstaspråkets väletablerade vanor måste ersättas med nya. Det uppstår interferens med förstaspråket

eftersom dess vanor redan är djupt inlärd. *Interferens* eller transfer (transfer betyder överföring) kan därför vara en källa till svårigheter vid inläring av andraspråket. Om vanorna är lika i de båda språken kan interferensprocessen bli hjälpsam (positiv transfer), och om vanorna är olika – störande (negativ transfer eller interferens) (1981:16).

I slutet av 50-talet började man starkt kritisera den traditionella kontrastiva analysen. De främsta kritikerna i USA var de forskare som under lång tid själva arbetade med kontrastiv analys. Vissa av dem förnekade till och med själva faktumet av förekomsten av interferens vilket var felaktigt eftersom det är empiriskt lätt att iaktta. Även språkvetare i Europa kritiserade denna analysmetod. Kritikerna menade att målsättningen med kontrastiv analys, dvs. att förutsäga inlärningsproblem, var alldeles för högt ställd. Detta gällde i synnerhet grammatiska problem, medan man faktiskt lyckades avgränsa uttalsproblem på ett bättre sätt (Hyltenstam, 1981:18).

5.2. Felanalys

Hyltenstam (1981) påpekar att det inte var bara teorier som avlöste varandra utan även de grundläggande inläringssätten då den kognitivt baserade inläringsteorin på 60-talet blev ledande i stället för den behavioristiska inläringsteorin. Enligt den kognitiva synsättets hypotes kunde man anta att det var inte bara de fel som kunde föras tillbaka till inlärares modersmål som kunde uppstå utan även andra fel, d. v. s. inte alla fel berodde på kontrasten mellan modersmålet och målspråket. Kontrastiv analys räckte inte till, med andra ord, för att studera och jämföra dessa språk. Den skulle på något sätt kompletteras med andra studier. Man skulle också undersöka hur inlärares använde målspråket och vilka fel/svårigheter de hade. Man ville därmed finna förklaringar till dessa svårigheter. Inom europeiska lingvistiska projekt innefattande studier av finska, polska, rumänska, serbokroatiska, svenska, tyska och ungerska åt ena sidan samt engelska åt andra sidan, började man i stället använda så kallad felanalys (1981:18ff.).

En av målsättningarna med felanalysen var alltså att studera inlärares fel och söka förklaringar till hur dessa fel kunde uppstå. Med hjälp av felanalysen ville man också studera enskilda inlärares varianter av målspråket vid olika stadier av språkutvecklingen, s.k. interimsspråken. Detta var den andra målsättningen med den. Felanalysen öppnade även

möjlighet att undersöka hur olika språkgrupper med samma modersmål behandlade målspråket, jämföra dem och svårigheter som de olika grupperna hade vid inläringen av ett och samma målspråk. Forskningen fick en mer nykter syn på de fel som uppstår vid inläringen av ett andraspråk (Hyltenstam, 1981:23).

När det gäller denna studie tycktes inte den andra målsättningen med felanalysen, nämligen, att beskriva interimsspråket, vara relevant. Däremot var den första målsättningen, d.v.s. att analysera och beskriva felen, relevant när det gäller både frågeställningarna och syftet. Det är intressant att veta vilka fel inlärare på sfi med ryska som modersmål gör, vilka av dem som eventuellt kan kopplas till modersmålet och vilka som kan ha andra orsaker.

När det gäller kritiken gentemot felanalysen så är det viktigt att påpeka att antagandet om att det räckte att studera felen för att beskriva interimsspråket hade kritiserats. Man menade att även de rätta yttranden som inläraren gjorde skulle studeras för att hitta samband mellan olika problem som inläraren hade mött. Felanalysen räckte alltså inte till för att uppnå den andra målsättningen. Kritikerna menade att man skulle analysera alla strukturer, både felaktiga och rätta i förhållande till målspråket, som inläraren använde sig av vid inläringen, för att kunna beskriva interimsspråket och bedöma både skrivet och talat språk. De tyckte att detta mål skulle uppnås på ett bättre sätt med hjälp av en ny analys som kallats för performansanalys (Hyltenstam, 1981:24).

Det finns alltså fortfarande stora problem och oklarheter när det gäller grammatiska likheter och olikheter mellan förstaspråken och svenska och deras inverkan vid inläringen av svenska som andraspråk. Lars-Johan Ekeröth (1995) menar t.ex. att även om sådana kategorier som tempus, bestämdhet och numerus finns i exempelvis de språk som står nära svenska som engelska, tyska, franska och spanska innebär andraspråksinläringen av svenskan trots allt svårigheter. Emellertid kan de trots allt utgå från reglerna i förstaspråket när de bygger upp sin mentala grammatik. Men om dessa kategorier saknas i förstaspråket som i exempelvis kinesiska eller vietnamesiska blir svårigheterna betydligt större, och då tvingas dessa inlärare in i helt nya tankegångar (1995:36).

5.3. Olika orsaker och förklaringar till inlärarnas fel

Enligt Hyltenstam (1981) uppträder olika fel vid inläringen på ett naturligt sätt och p.g.a. inläringens natur: inläraren testar hela tiden olika hypoteser och vissa av dem blir, förstås, felaktiga. Han menar att det finns fyra orsaker till språkförvärvarens fel (Hyltenstam, 1981:21).

En del av felen kan alltså förklaras med *interferens* som diskuterats ovan. Felaktiga strukturer i målspråket som antas ha förklaring i modersmålet kallas för interferensstrukturer (Hyltenstam, 1981:21). Grammatisk interferens brukar inte ske slumpmässigt utan är ett naturligt inslag i andraspråsutvecklingen. Oftast är det ommarkerade strukturer i modersmålet som förs över, t.ex. inlärare med engelska som förstaspråket för över engelskans ommarkerade ordföljd i målspråket (svenska): *Igår jag reste till Köpenhamn* (Ekeroth, 1995:38).

En annan orsak kopplar Hyltenstam (1981) till *inlärningspråkets komplexitet*. Om det finns många regler i det nya språket lär sig inlärare en mera generell regel i början. Inlärare väljer en förenklingsstrategi så att målspråksregler blir så generella som möjligt. Denna strategi med övergeneraliseringar förekommer inte bara i invandrarsvenska utan även bland svenska barn när de lär sig sitt modersmål, t.ex. när de övergeneraliserar bruket av de regelbundna verbböjningarna i *gådde* i stället för *gick* (1981:21). Det är nödvändigt att ha inte bara regelkunskap utan även lexikonkunskap, t.ex. vid pluralbildning av substantiv krävs det lexikonkunskap för att kunna böja undantag. Det är först när inläraren börjar upptäcka reglerna som övergeneraliseringar dyker upp (Ekeroth, 1995:23). Övergeneralisering betyder att en regel används utanför sitt begränsade tillämpningsområde (1995:17). Inläraren har börjat tillämpa reglerna men behärskar inte undantagen.

Den tredje orsaken ser Hyltenstam (1981) i själva *produktionen av yttranden i den aktuella kommunikationssituationen*. När inlärare talar måste de tänka inte bara på vad de ska säga utan även på hur detta ska uttryckas. Inlärare brukar använda också en förenklingsstrategi som i detta fall går ut på att i denna konkreta situation utelämna sådana drag som inte är absolut nödvändiga (en strategi med underdifferentieringar). Det finns flera sådana drag, t.ex. att utelämna kongruensändelser. Sådana felaktiga strukturer som beror på att inlärare använder förenklingsstrategier kallas för utvecklingsstrukturer. De uppstår under olika stadier i språkutvecklingen. Övergeneraliseringar och underdifferentieringar är,

enligt forskaren, betydelsefulla inslag i inläringen. Han antar dock att det även finns andra orsaker som en inlärare av ett andraspråk normalt går igenom (1981:22).

Den fjärde orsaken kopplar Hyldenstam (1981) till *hur inläraren har blivit undervisad*. Målspråket kan ha blivit presenterat på ett sådant sätt att inläraren dragit felaktiga slutsatser om vissa regler. Inlärare använder ofta pronomenet *han* i stället för *hon* eftersom i läroböcker finns det flera exempel som handlar om manliga individer (1981:22).

Ekeröth (1995) påpekar att inlärarnas olika sätt att studera också kan leda till olika slags fel (1995:38). Andra forskare menar att även sådana psykologiska aspekter som bl.a. motivation, attityd, personlighet samt sociala faktorer som bl.a. ålder och utbildning spelar en viktig roll vid inläringen av ett andraspråk (Mitchell & Myles, 1998).

Inom ramen av denna studie kommer jag att koncentrera mig enbart på sådana orsaker till inlärarnas fel som innefattar interferens samt övergeneraliseringar och underdifferentieringar.

5.4. Kontrastiva grammatiska studier av de ryska och svenska språken

Ryska är det största av de slaviska språken. Det talas främst i Ryssland samt i tidigare sovjetiska delrepubliker, såsom Estland, Lettland, Litauen, Moldavien och Ukraina. I Finland finns också en liten minoritet med ryska som modersmål (drygt 30.000). Ryska hör till den indoeuropeiska språkgruppen (slaviska språken).

Det finns inte någon omfattande jämförelse mellan svenska och ryska. Grammatiska svårigheter i för inlärare med ryska som modersmål är mindre beaktade än svårigheter i relation till andra förstaspråk. Fokus i språkjämförelser ligger på de moment som förekommer på ett komplicerat sätt i svenska, har begränsad förekomst eller lyser med sin frånvaro i andra språk.

Strukturellt sett skiljer sig ryska ifrån svenska. I ryska spelar kasus en större roll än i svenska. Det finns sex kasus i ryska. Svenska har däremot två kasus. När det gäller den grundläggande ordföljden har ryskan precis som svenskan SVO-ordföljd (dvs. ett subjekt som följs av ett

predikatsverb som i sin tur följs av ett objekt). Ordföljden är rätt fri i ryska pga. kasusböjning. I ryska bestäms inte ordföljden i samma hög grad som i svenska av vilken satsdel ett led utgör. När det gäller genus har ryskan tre genus jämförande med svenskan som har två genus. SVO-språken har omväxlande prepositioner och postpositioner. Prepositioner förekommer oftast (Andersson, 1987:11 ff.).

Östen Dahl (1979) beskrev bl.a. negationens placering i det svenska språket och resonerade kring detta i relation till andra språk. Negationens plats i svenskan är verbbestämd, dvs. den står direkt efter verbet i huvudsatsen medan den är fokusbestämd i ryskan (och i andra slaviska språk), dvs. den står före fokus (betonade satsdelar). Därmed finns det en tendens för inlärare med slaviska språk att under inlärningsfasen placera negationer efter det fokusbestämnda sättet vilket leder till underliga meningar, t.ex. *Jag bor på landet inte på sommaren* i stället för *Jag bor inte på landet om sommaren*. Detta gäller dock inte meningar i ryskan med neutralt fokus. Negationens placering blir då också verbbestämd där *ne* ('inte') står direkt före verb (1979:112-113).

Den mest relevanta för denna studies undersökning avseende översikt av ryskans grammatiska strukturer och svårigheter vid inläringen av svenska som andraspråk är Tingbjörns *Kontrastiv minigrammatik* (Tingbjörn, 1979). Tingbjörn sammanställde grammatiska kategorier av tjugo olika språk i sina kontrastiva tabeller som belyser förhållanden mellan svenskan och dessa språk. Författaren gjorde även en del kommentarer gällande ryskans struktur gentemot det svenska språket och påpekade därtill på vissa svårigheter för ryska inlärare vid tillägnandet av svenskan.

6. Resultatredovisning

I resultatredovisningen kommer jag att presentera resultatet från den kontrastiva grammatiska analysen och resultatet från felanalysen. Jag kommer att redovisa och diskutera kring orsaker till grammatiska svårigheter hos rysktalande inlärare.

6.1. Kontrastiv grammatisk analys

Syftet är att med hjälp av kontrastiv analys illustrera grammatiska kategorier i båda språken och försöka förutsäga de problem som kan uppstå hos inlärare med ryska som förstaspråk. Det som styr urvalet av grammatiska moment i studiens kontrastiva analys är främst forskningen som är inriktad på redan undersökta svårigheter i svenskan hos andraspråkinlärare.

I sammanställningen av grammatiska kategorier presenteras även de komparativa tabeller som Tingbjörn utvecklade i sitt arbete *Kontrastiv minigrammatik* (Tingbjörn, 1979). Han redovisar för moment som förekommer på ett komplicerat sätt i det svenska språket och har begränsad förekomst eller lyser med sin frånvaro i tjugo språk, bl.a. i ryskan.

Förekomst av grammatisk kategori betecknas i Tingbjörns tabeller som +, medan frånvaro av grammatisk kategori betecknas som -. Beteckningen (+) står för begränsad förekomst medan beteckningen 0 betyder att viss grammatisk kategori inte finns eftersom det saknas en annan kategori (detta gäller t.ex. språk som saknar bestämdhet, därför förekommer inte det heller artikelkongruens). *M* betyder maskulinum, *F* – femininum, *N* – neutrum och *U* – utrum (1979:42).

Det är svårt att inom ramen av detta arbete göra en detaljerad kontrastiv analys. Jag ska därför göra en översiktlig kontrastiv analys av grammatiska kategorier i de svenska och ryska språken. Utifrån analysen och efter varje

kategori resonerar jag kring de eventuella fel, som enligt min uppfattning, ryska inlärare av svenska som andraspråk kan ha.

Jag ska huvudsakligen använda mig av Gunnar Tingbjörns *Kontrastiv minigrammatik*, Roger Källströms *Grundläggande svensk grammatik*, Östen Dahls *Negationens typologi*, *Svensk grammatik: svensk grammatik på svenska*, skriven av Kerstin Ballardini, Sune Stjärnlöf och Åke Viberg, Ulf Telemans m.fl. *Svenska akademiens grammatik* samt Lennart Wiklands *Modern rysk grammatik*.

Grammatiska kategorierna presenteras utifrån uppdelningen i öppna och stängda kategorier. Jag redovisar resultatet av den kontrastiva analysen i relation till mina frågeställningar. Resultatet beskrivs kvalitativt i de följande avsnitten.

6.1.1. Substantiv (*genus, kasus, numerus, animation och sexus*)

I nominalböjningen (i ryska) finns två numerus (singular och plural), tre genus (maskulinum, t.ex. *matros* ('matros'), femininum, t.ex. *luna* ('måne') och neutrum, t.ex. *metro* ('tunnelbana') och sex kasus (nominativ, genitiv, dativ, ackusativ, instrumentalis och prepositionalis = lokativ). Substantivets sista bokstav visar vilket genus substantivet har. Vokativ finns bevarad för vissa ord och namn av religiös betydelse, som *Bozhe* ('Gud').

	Maskulinum och neutrum	Femininum
NOMINATIV	(<i>matros</i>) 'matros'	(<i>luna</i>) 'måne'
GENITIV	(<i>matros-a</i>) 'matrosens'	(<i>lun-y</i>) 'månens'
DATIV	(<i>matros-u</i>) 'åt matrosen'	(<i>lun-e</i>) 'åt månen'
ACKUSATIV	(<i>matros-a</i>) 'matrosen'	(<i>lun-u</i>) 'månen'
INSTRUMENTALIS	(<i>s matroc-om</i>) 'med matrosen'	(<i>c lun-øj</i>) 'med månen'
PREPOSITIONALIS	(<i>o matros-e</i>) 'om matrosen'	(<i>o lun-e</i>) 'om månen'

Svenskan har däremot två kasus (nominativ och genitiv).

Singularis - pluralis brukar inte vålla några svårigheter hos ryska inlärare. Däremot kan svenskans pluralbildning orsaka större problem. Den är väldigt komplicerad. Förutom 5 deklinationer finns det en mängd undantag. Den moderna svenska grammatiken redovisar för 7 deklinationer (Källström, 2006:30). I ryskan är det enbart 1 deklination (Tingbjörn, 1979:61). Ryskans pluraländelser är annorlunda. De är

”automatiserade” efter genus och hård- eller mjuk stam. Genitiv plural, t.ex., bildas med hjälp av ändelsen *-ov* i maskulinum hos substantiv med stam på hård konsonant, *-ej* vid stam på mjuk konsonant. I neutrum blir det \emptyset vid hård stam och *-ej* vid mjuk.

I svenskan finns en obligatorisk uppdelning mellan manliga och kvinnliga individer (*han/hon*) – sexus-kategori. Det förekommer även vissa djurbeteckningar där såväl könsskiljande som genuskiljande pronomina kan förekomma. Ryskan har kvar det ursprungligen sexusorienterade genussystemet och sexus-kategori finns bara till en marginell del eftersom pronomina och adjektivkongruens är feminina eller maskulina inte bara p. g. a. syftning på kvinno- eller mansbetecknande substantiv utan även en förekomst av andra företeelser. Med andra ord, i ryskan begränsar man inte *hon* eller *han* till enbart människor eller vissa djur, t.ex. *måne* (femininum). Sexus i svenskan verkar medföra enbart initialsvarigheter för rysktalande inlärare.

Genus beaktas inom många av språkets områden i ryskan. Adjektiv, pronomen och räkneord kongruerar enligt substantivets genus. Eftersom den moderna svenskan har två genus – utrum/neutrum (*en glad matros/ett stort fönster*) – och reglerna för genusfördelningen är väldigt svåra (dvs. det finns flera regler men det finns också många undantag, till exempel, många levande ting har artikel *en* (utrum), men det finns flera undantag, t.ex. *ett litet barn*). Detta innebär att svenskans genuskategori orsakar stora svårigheter för inlärare med ryska som modersmål.

Tingbjörn (1979) sammanställer genuskongruens enligt nedanstående tabell (1979:46):

		Svenska	Ryska
Artiklar	Sg.	U, N	0
	Pl.	-	0
Adjektiv	Sg.	U, N	M, F, N
	Pl.	-	M, F, N
Verb	Sg.	-	-
	Pl.	-	-

Animation (uppdelning mellan levande - icke-levande) finns bara till en viss del i ryskan, medan det i svenskan råder en tydlig uppdelning. Ryskan

har ingen animationsskillnad i 3 person singularis av personliga pronomina. Enhetspronomen i ryskan i plural form är: *de – onu*. Genus ger utslag i singularis maskulinum, femininum och neutrum i ryska pronomina, medan det i svenskan finns en klar uppdelning mellan *den* (utrum) och *det* (neutrum) i singularis. Animation kan innebära svårigheter, dock inte så stora, för andraspråkinlärare med ryska som första språk.

Bestämmdhet hos substantiv (och adjektiv) saknas i ryskan. Distinktionen nytt/gammalt (tidigare omtalad) uttrycks i svenskan bland annat genom bestämd/obestämd form (*Jag träffade en matros. Matrosen uppgav att han var rysk medborgare*). Man kan säga att *matrosen* är ny information i den första satsen medan den är gammal (tidigare omtalad) i den andra. Men bekanthet är bara ett av de semantiska kriterierna för bestämdhet. Regler för bruket av bestämdhet i svenskan är ganska komplicerade och fyllda med undantag. Det finns t.ex. några andra kriterier av bestämdhet, bl.a. totalitet, avgränsning och unikhet.

6.1.2. Adjektiv

När det gäller adjektiv har svenska språket genus-, bestämdhets- och numeruskongruens. Ryskan har genus-, numerus- och kaskongruens men ingen bestämdhetskongruens. Just frånvaron av bestämdhetskongruens brukar innebära svårigheter för andraspråkinlärare med ryska som första språk. Adjektivens komparation vållar inga stora problem för ryssar eftersom det finns både ändelse- och komparation i ryskan.

Det ryska språket har också s.k. possessiva adjektiv. Man använder dem i likhet med svenska genitiver vid personbeteckningar, t.ex. *mammisk säng*. Dessa possessiva adjektiv står liksom andra adjektiv framför sina huvudord och bildar ett slags blandkategori.

Tingbjörn (1979) illustrerar adjektivens kongruens i följande tabell:

	Svenska	Ryska
Bestämd Sg.	+	0
Bestämd Pl.	-	0
Genus Sg.	+	+
Genus Pl.	-	+

Pluralis	+	+
Sexus	+1)	-
Kasus	(+2)	+

(1. Variantform vid personer av manligt kön och uttralt genus med vissa begränsningar. 2. Endast i substantiverad form) (1979:65).

6.1.3. Adverb

Många ryska adverb bildas av adjektivens kortformer och slutar på *-o*. Svenska adverb brukar inte orsaka några problem hos rysktalande elever.

6.1.4. Verb

Tempus, huvudsakligen presens och preteritum, finns i alla europeiska språk. Ryskan har också tempus. Det finns också skillnader mellan svenska och ryska verb. Svenska verb har fem tempus (tidsformer).

PRESENS	IMPERFEKT	PERFEKT	PLUSKVAMPERFEKT	FUTURUM
<i>arbetar</i>	<i>arbetade</i>	<i>har arbetat</i>	<i>hade arbetat</i>	<i>ska arbeta</i> <i>(kommer att arbeta)</i>

Ryska verb har bara tre tidsformer.

PRESENS, NUTID	PRETERITUM, FÖRFLUTEN TID	FUTURUM, FRAMTID
<i>я люблю</i>	<i>я любил /я любила</i>	<i>я буду любить</i>

Perfekt och pluskvamperfekt är de svåraste tidsformer för ryska inlärare. Ryska verb uppträder oftast i så kallade aspektpar (finit respektive infinit), perfektiviska verb (verb som betecknar avslutad handling) och imperfektiviska verb (verb som betecknar oavslutad handling), där aspekten kompletterar de fåtaliga tempusformerna.

Verbet i meningen *Jag lämnade salen* i ryskan har en perfektiv form, medan verbet i *Jag läste tidningen* har en imperfekt form. Eftersom det finns skillnad mellan antalet av tidsformer i ryskan och svenskan och att

aspekten i ryskan komplettera detta faktum antar jag just tidsformerna (tempus) i första hand kan orsaka svårigheter för ryska inlärare.

Vissa svårigheter orsakar den svenska kopulan *vara* vars ryska motsvarighet ofta utelämnas. I svenskan kan man inte utelämna verbet *vara*, medan man i ryskan oftast stryker bort verbformen i presens men man måste ha den med i preteritum.

I ryskan förekommer varken starka eller löst sammansatta verb. Svenska verb har fyra böjningstyper eller konjugationer. Man skiljer också mellan svaga och starka verb. Därför kan verbböjning också orsaka svårigheter för ryska inlärare.

Verb med s-form kan ibland orsaka vissa svårigheter hos ryska inlärare. Oftast har de samma betydelse som ryska reflexiva verb.

6.1.5. Pronomina

Personliga pronomen (3 person) *on* och *ona* ('han' och 'hon') används om både personer, djur, saker och företeelser i ryskan. Personliga pronomenets objektsform i 3 person skiljer inte mellan levande och icke-levande. Tilltalspronomenet *vy* ('ni') används när man vänder sig till en eller flera, som man säger *ni* till, eller till flera, som man säger *du* till. *Ni* i svenskan säger man till flera personer (undantag t.ex. personer med hög social status: pratar man med kungen i Sverige säger man *Ni*). Detta kan också orsaka lätt missförstånd.

I svenskan måste varje grammatisk mening (med vissa undantag) ha ett subjekt (subjektstvång). I ryskan finns det inget subjektstvång. Det kan vålla missförstånd om en rysktalande elev utelämnar personliga pronomina som subjekt när den talar eller skriver svenska.

Det indefinita pronomenet *man* utelämnas ibland av ryska inlärare eftersom det saknas subjektstvånget av motsvarande pronomen i ryskan.

Possessiva pronomina i svenskan skiljer sig från de personliga genom att de inte har någon genuskillnad. I ryskan styrs possessiva pronomenets genus av substantivet.

Ryskan har det reflexiva pronomenet *svoj* ('sin') i samtliga personer i singularis och *svoi* ('sina') i pluralis. Detta leder till att det ofta uppstår svårigheter när rysktalande elever använder konstruktioner som *Jag tvättade sina kläder* (fel) i stället för *Jag tvättade mina kläder* (rätt).

Tingbjörn (1979) illustrerar possessiva reflexiva pronomina i ryska och svenska i följande tabell (1979:72):

	Svenska	Ryska
1 Sg	-	+
2 Sg	-	+
3 Sg	+	+
1 Pl	-	+
2 Pl	-	+
3 Pl	+	+

6.1.6. Ordföljd

Ordföljd i allmänhet, både markerade och omarkerade strukturer, är något som inlärare av svenska som andraspråk har svårt för. Man har upptäckt att svenskan jämfört med andra språk har en mer grammatikaliserad ordföljd och att den fyller andra funktioner än i många andra språk. För en inlärare framstår svenskans ordföljd som ganska speciell, inlärare har också en tendens att göra liknande fel med svenskans ordföljd nästan oberoende av modersmål. Exempel på svårtillgängliga strukturer är placeringen av negationen i huvud- och bisats samt ordföljden i påståendesatser inledda av icke-subjekt: *Igår träffade jag en rysk matros.*

Man brukar tala om språks huvudordföljd. Ryska är ett språk med SVO-ordföljd. Ordföljden i ryskan bestäms inte i lika hög grad av vilken satsdel ett led utgör. Eftersom ryska har kasusböjning är ordföljden rätt fri. Kasus spelar en större roll. Eftersom kasusmarkeringarna anger satsdelsfunktionen (subjekt, direkt objekt och indirekt objekt) kan ordföljden utnyttjas för andra ändamål, t.ex. för att ange vad som är viktigt i sammanhanget eller för att ange vad som är nytt och okänt respektive gammalt och känt. Det finns stora svårigheter för inlärare att gå från mångkasusspråk, bl.a. ryska, till ett ordföljds- och prepositionsspråk som svenska. Därför är också ordföljd i svenskan en stor utmaning för elever med ryska som modersmål.

Tingbjörn (1979) gör en sammanställning av huvudordföljd, förekomst av pre- och postpositioner och genitiv- och adjektivordföljd i ryska och svenska i följande tabell (1979:75):

	Svenska	Ryska
Huvudordföljd	SVO	SVO
Pre- och postpositioner	PRE	PRE
Gen + subst	+	(+)
Adj + subst	+	+
Subst + gen	(+)	+
Subst + adj	-	-

Det verkar däremot att frågeordföljd enbart kan orsaka initiala svårigheter för rysktalande inlärare, eftersom regler för frågeordföljd inte är så svåra att lära ut. I ryskan bildar man frågor oftast med tonförändring dvs. betoning av den informationen som frågeställaren är ute efter (s.k. fokus) samt funktionsord.

6.1.7. Negationer

Negationens placering är problematisk för alla inlärare av svenska språket oavsett deras modersmål, eftersom de måste lära sig hur man använder negationer både i huvudsatser och i bisatser och vilka skillnader som finns. Negationens plats i svenskan är verbbestämd. I ryskan (*ne*) är den fokusbestämd, dvs. negationen står alltid direkt före fokus. Det typiska felet för ryska inlärare är användning av fokusbestämd placering även i svenska. Dessutom är dubbelnegation vanlig i ryskan medan det är felaktigt att använda den i svenskan.

6.1.8. Konjunktioner/ Bisatsinledare

De vanligaste underordnande konjunktionerna är: *att* (allmänt underordnande), *för att* (anger avsikten), *om*, *ifall*, *huruvida* (frågande), *eftersom*, *därför att*, *då* (anger orsak), *som* (jämförande), *fast*, *fastän*, *även om* (medgivande), *om*, *ifall*, *på villkor att*, *under förutsättning att*, *såvida*, *såvitt* (anger villkor), *så att* (anger följd) och *förrän*, *innan*, *medan*, *sedan*, *samtidigt som*, *tills* (anger tidsförhållanden). I ryskan finns det

också underordnande konjunktioner som också betecknar liknande relationer mellan satser som i svenskan.

Eftersom denna kategori finns i ryskan och att den betecknar liknande relationer som i svenskan, antar jag att den inte kan orsaka svårigheter hos ryska inlärare.

6.1.9. Prepositioner

Prepositioner kan sällan översättas på ett enkelt och entydigt sätt. Prepositioner i ryska styr olika kasus och har då olika betydelser. Även svenska prepositioner styrde olika kasus förr i tiden. Prepositionen *till* styrde genitiv. Rester av detta finns i vissa uttryck, t.ex. *till havs*.

Alla ryska kasus markeras med ändelser eller ändelser och prepositioner. Prepositioner i ryskan kan i likhet med svenskan ha pre- och postpositioner. Regler för bruket av svenska prepositioner är dessutom ganska komplicerade och fyllda med undantag. Därför blir ofta prepositioner ett svårt kapitel för ryska inlärare.

6.1.10. Artiklar

Det saknas följaktligen artiklar i ryska språket. Därför blir det inte bara bestämdhet utan också artiklar i svenskan en stor svårighet för andraspråkinlärare med ryska som första språk. De upplever artiklar som problematiska eftersom det därtill kan finnas tre bestämdhetsmarkörer (bestämd artikel och dubbel bestämdhet).

6.1.11. Kontrastiv analys: sammanfattning

Nedan följer en sammanfattning om eventuella grammatiska svårigheter hos andraspråksinlärare med ryska som modersmål.

Jag utgår från att grammatiska kategorier som i målspråket är komplicerade och i synnerhet om de saknas i förstaspråket kan orsaka större svårigheter för andraspråksinlärare än andra kategorier som motsvarar (åtminstone delvis) dessa i förstaspråket. Utifrån denna tanke

och med hjälp av den kontrastiva analysen presenterar jag nedan eventuella svårigheter och i vilken grad de kan uppstå.

Jag antar att det i första hand är bestämdhet och artiklar som är en stor utmaning för elever med ryska som modersmål. Dessa svenska kategorier har komplicerade regler och saknar sin motsvarighet i ryskan. Jag tror också att ordföljd och prepositioner kan leda till stora problem. Dessa kategorier finns i det ryska språket men deras regelsystem är uppbyggda på ett annat sätt. Även verb (speciellt när det gäller perfekt och pluskvamperfekt tidsformer) och pluralbildning hos substantiv och kongruens (i synnerlighet bestämdhetskongruens), pronomina och negationer kan leda till vissa svårigheter, medan sexus i svenskan verkar medföra enbart initialsvårigheter för rysktalande inlärare. Däremot antar jag att konjunktioner inte kan orsaka stora problem för dem eftersom denna kategori finns på motsvarande sätt i ryskan.

6.2. Felanalys

Det räcker inte att endast se till antalet fel som en inlärare gör. Det är viktigt att analysera felen för att ge en klarare bild av hur eleven egentligen behärskar grammatiken. Ett av denna uppsats syften är att analysera de grammatiska fel som andraspråksinlärare inom sfi med ryska som modersmål gör i sin skriftliga produktion. Jag gjorde en felanalys av tretton texter producerade av ryska inlärarna. Jag läste de valda texterna och rättade dem för hand.

Förutsägelseerna stämmer inte alltid och elever gör inte alltid fel där deras modersmål och svenska som andraspråk skiljer sig åt utan ibland även där de båda språken är lika (Kotsinas, 1991:164). Det var ändå intressant att se om antaganden som jag gjorde i den kontrastiva analysen skulle bekräftas i inlärarnas skriftliga produktion.

När jag förberedde mig för analysarbetet funderade jag bl.a. över vilka fel som ska betraktas som frekventa fel. Det är inte de fel som är störst i antalet. Om en inlärare har flera fel inom en kategori och andra inte har dem kan detta faktum kraftigt påverka utslaget av felen inom denna kategori. Utslaget blir då skevt när det gäller frekvens. Man ska i stället mäta de fel som förekommer oftast och bland flera elever och därmed blir mest frekventa. För att få en mer heltäckande bild av de förekommande

felen är det också relevant att se vilka fel som förekommer i mindre utsträckning och bland färre elever och därmed blir mindre frekventa.

Jag redovisar resultatet av analysen i relation till mina frågeställningar. Resultatet visas med enkla kvantitativa mått, dels i diagram och beskrivs mer kvalitativt i de följande avsnitten.

6.2.1. Val av aspekterna för felanalysen

Felanalys är främst en mottagarrelaterad bedömning av språklig produktion. Själva begreppet fel betyder att man ”bedömer det yttrade med målspråket som norm” (Hammarberg, 1977:8).

Man kan också göra en sändarrelaterad felanalys, dvs. försöka förklara bakgrunden till att inlärares yttranden får den grammatiska form de får: om de är överföring (interferens) från modersmålet och/eller ett annat andraspråk, om de eventuellt är övergeneraliseringar med anknytning till reglerna i förstaspråket eller av nyvunna målspråksregler (Hammarberg, 1997:9).

I denna studie är det relevant att använda sig både av mottagar- och sändaraspekterna eftersom syftet med arbetet är att hitta fel i målspråket vilket baseras på en bedömning av vilka företeelser i målspråket som felet bryter mot (mottagarrelaterad aspekt) samt att försöka förklara dessa fel utifrån inlärares hypoteser som kan uppstår pga. interferens och övergeneraliseringar mm (sändarrelaterad aspekt).

6.2.2. Definitioner och kategoriindelning

I denna undersökning av inlärares fel är det min tolkning av vad skrivaren ville få fram som avgjorde hur felen kategoriserades. Gränsdragningen mellan vad som var rätt och vad som fel var inte lätt. Det var ibland svårt att kategoriavgöra olika typer av fel, speciellt hos vissa inlärare som sämre än andra tillägnat sig målspråkets grammatik eller syntax. Rättningen av texterna blev därför i viss utsträckning subjektiv.

När jag analyserade texterna uppmärksammade jag alla fel som definieras som grammatiska fel oavsett om de användes på fel sett eller om de var felplacerade. Till min hjälp hade jag bl.a. *Felanalys och*

språktypologi: Orientering om två delstudier i SSM-projektet av Björn Hammarberg och Åke Viberg.

Stavfel som jag upptäckte när jag analyserade texterna uppmärksammades inte. Det fanns några till synes tveksamma men ändå ganska säkra fall där felen definierades inte som ortografiska utan som grammatiska fel (kongruensfel, numerus), t.ex. *massor musar* och *alla muser* (i stället för *möss*).

En av svårigheterna vid rättningen och avgörande av felkategori var att felen många gånger överlappade varandra, t.ex. i meningen: *Nästa vecka skulle jag träffas med dig*. Är det ett felval av verbform: verb med s-form i stället för vanlig (dvs. utan s-form) (*träffas* i stället för *träffa*)? Eller är det en onödig preposition (*med*)? Eller är det kanske ett felval av pronomen (*jag* i stället för *vi*)? Och hur betraktar man då resten av frasen?

Ibland var det svårt att avgöra vilket fel det var: om det var ett lexikon- eller ett grammatiskt fel, t.ex. i meningen: *De är glad och respektera folk som de har flyttat annans land* i stället för: *De är glada och respekterar folk som har flyttat hit från ett annat land*. *Glad* (kongruensfel, adjektiv), *respektera* (felval av verb: infinit i stället för finit) och *de* i *som de...* (är det överproduktion av subjekt i en bisats eller övergeneralisering av regel i målspråket där bisatsinledaren *som*, som här är det relativa pronomenet, är själv subjektet i denna bisats) bedömdes som grammatiska felen. Det var svårare här att avgöra om *annans land* var ett lexikon, syntaxiskt eller ett grammatiskt fel.

I ett annat exempel (*den speciala bil*) hade jag också ett tveksamt fall när det gäller *speciala*. Räknas det som stavfel? Eller räknas det som lexikonfel? Jag skulle bedöma det som stavfel men med direkt överföring/nästan direkt lån från ryskan men med latinska bokstäver och med ändelsen för feminin sexus). Sådana fall definierades ändå som oklara och sorterades bort. Sammanlagt bedömdes 6 fel som oklara fel.

6.2.3. Informanternas mest frekventa fel och mindre frekventa fel (kvantitativ framställning)

Först sammanställde jag alla grammatiska fel som jag funnit efter flera kategorier i en tabell (se bilaga 1, tabell 1). Jag ville se hela bredden av

svårighetsaspekter hos informanterna. Dessutom skulle detta också underlätta tolkningen av felet.

Det var relevant att undersöka vilka fel som var mest frekventa och vilka som var mer udda. Jag ställde upp felkategorierna i kvantitativa tabeller för varje inlärare för sig i individuella tabeller och sammanställde dem sedan i en gemensam fördelningstabell (se bilaga 1, tabell 2)

För att få en tydligare uppfattning om att felet var en individuell egenhet eller om det visade sig finnas hos flera inlärare och därmed med större säkerhet vara mer frekvent sammanställdes felkategorierna för alla eleverna i en gemensam tabell (se bilaga 1, tabell 3).

För att få en bättre överblick över fel inom samma område/aspekt bestämde jag att vidare gruppera vissa felkategorier i större grupper. Jag valde att sammanställa bestämdhet (№ 1) och bruk av artikel (№ 21, 22, 23) i en och samma (större) grupp, eftersom dessa felkategorier går in i varandra, dvs. man använder regler för artikelbruk när man uttrycker bestämd eller obestämd form. Denna nya huvudkategori fick benämningen *bestämdhet och bruk av artikel*. Eftersom ordföljdskategorierna (№ 24-28) innefattar fel inom en och samma aspekt grupperade jag dem alla i en större felkategori som jag kallade för *felaktig ordföljd*. Alla fel rörande verb i felkategorierna 7-15 grupperades också i en större kategori som fick benämning *verbfel*. Den nya grupperingen efter de större felgrupperna, dvs. de som innefattar flera felkategorier, presenteras i tabell 4 (se bilaga 1, tabell 4).

Jag valde att inte gruppera andra kategorier, t.ex. pronomen, eftersom det inte var själva ordklassen som var relevant att gruppera efter utan böjning i genus, numerus och bruket av possessiva pronomen och reflexivt possessivpronomen. Dessa kategorier skulle vara mest intressanta och relevanta att analysera var för sig.

De större felgrupperna tillsammans med tidigare uppställda kategorier, som jag inte hade valt att gruppera, kallas i fortsättningen i denna studie felgrupper. Den nya gemensamma uppdelningen efter alla felgrupper sammanställs i tabell 5 (se bilaga 1, tabell 5).

För att få en tydligare bild av felet bland informanterna visar jag nedan fördelningen i form av diagram.

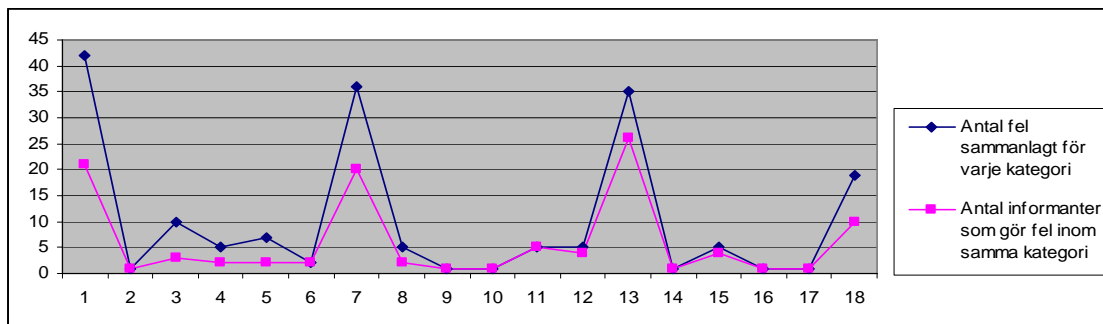

Diagram 1. Fördelning av fel (antal sammanlagt) och felgrupper bland informanterna

I diagrammet ser man tydligt den felgrupp som gav mest uppkomst av fel bland de flesta av informanterna, nämligen № 13 (felaktig ordföljd). En annan felgrupp med det största antalet fel men däremot med en mindre spridning bland inlärnarna är grupp № 1 (bestämmdhet och bruk av artikel). Den tredje gruppen № 7 (verbfel) innefattar ett stort antal fel men med ungefär samma spridning som för grupp № 1. Dessa tre grupper innefattar informanternas mest frekventa fel.

Förutom dessa grupper kan man i diagrammet se några andra felgrupper som gav ett betydligt mindre utslag av felen men som ändå är betydelsefulla att resonera kring, nämligen, № 18 (prepositionsbruk), № 3 (substantiv: numerus), № 4 (adjektiv och substantiv: genuskongruens), № 5 (adjektiv och substantiv: numeruskongruens) och № 15 (bisatsinledare/konjunktion: fel val). Dessa grupper innefattar informanternas mindre frekventa fel.

Den kvalitativa framställningen av felanalysen med de tre största felgrupperna (№ 13, № 1 och № 7) samt även de med mindre felfrekvens (№ 18, № 3, № 4, № 5 och № 15) följer i avsnitten nedan.

6.2.4. Felanalys av informanternas mest frekventa fel (kvalitativ framställning)

I detta avsnitt tittar jag närmare på dessa grupper, analyserar felen och försöker att ge en möjlig förklaring till deras uppkomst.

Felaktig ordföljd är den mest frekventa gruppen. Den innefattar felkategorierna från № 24 till № 28 med sammanlagt 35 fel. Den största gruppen med 16 fel finner man inom felkategorin № 24 (ordföljd i

huvudsats: rak/omvänd), med spridning av felen bland 9 informanter. Det vanligaste felet i huvudsatserna som inlärarna gjorde var att de använde rak ordföljd i meningarna som borde ha omvänd ordföljd: med subjektet före det finita verbet. Detta gäller framför allt i påståendesatser där något annat än subjektet inleder meningen som t.ex. i: *Och nu jag vill få en praktik*, inklusive huvudsatser som följer efter bisatser som i: *Om jag passar bra..., jag kan börja...* Sammanlagt blev det 13 sådana fel. Dessa fel tolkar jag som interferens från modersmålet: i ryskan placerar man vanligtvis subjekt före verb. Man är inte direkt beroende av vilken satsdel ett led utgör.

I samma felkategori placerades 2 fel som en och samma informant (№ 3) gjorde: *Varför du måste träna sig?* och *Okej, när vi börja?* Dessa fel berör ordföljd i frågor. Jag bedömer dem också som interferens från ryskan: genom att placera subjekten direkt efter frågeorden skapade informanten frågorna efter samma ordföljdmönster som råder i modersmålet.

Det sista felet inom denna felkategori skulle jag förklara som övergeneralisering av regel i målspråket: ... *många nytt saker vill veta jag* ... Informanten (№ 12) försöker att använda omvänd ordföljd men lyckas inte fullt ut med detta, eftersom denne möter ett nytt fenomen, nämligen två verb, och placerar båda verben före subjektet, vilket är felaktigt.

Kategori № 25 (ordföljd i bisatser: rak/omvänd) är den näst största kategorin med sina 8 fel och med spridning av felen bland 6 informanter. I hälften av felen använde informanterna omvänd ordföljd i stället för rak ordföljd som t.ex. i: *När har jag slutat på sfi-kurs, jag vill skriva...*, *Men jag är väldigt intresserad hur är det i Sverige...* eller ... *och... kontrollera hur fungerar de maskinen...* Inläraren väljer att använda omvänd ordföljd, vilket är felaktigt. Denne tror att man kan använda omvänd ordföljd eftersom något annat led än subjektet inleder en påståendesats. Det kan också vara så att informanten betraktar bisatsinledare som ett frågeord och placerar ord i bisatsen efter ordföljdregler i en fråga. Oavsett vilken av dessa gissningar som är rätt, kan man bedöma dessa fel som övergeneraliseringar efter målspråkets mönster då informanten lärde sig en viss regel men denne har inte behärskat undantaget eller andra regler.

Den andra halvan av felen här är däremot användning av rak ordföljd i stället för omvänd som t.ex. i: ... *därför jag vill få en praktik...*, ... *därför jag har inte möjlighet att vara ...*, ... *därför jag måste vänta buss*. Jag

skulle också bedöma dessa fel som övergeneraliseringar efter målspråkets struktur (vanligtvis använder man rak ordföljd i bisats, men inte efter konjunktionen *därför*) då informanten inte lärt sig regelns alla nyanser.

När jag bedömde felen märkte jag att vissa fel följde vissa bestämda mönster, t.ex. det verkar som om att de flesta inlärarna hade svårt att placera adverb på rätt plats i satsen. Utslaget av felen är lika i bisatser och huvudsatser (4/4). Man kan se dessa fel i följande satser, t.ex. *Nu min enda mål är att sluta framgångsrikt mina studier här, ... i tvättstugan och framför huset ute alltid ligger skräp* (huvudsatser), eller: *Jag berättade att hiss dåligt fungerar i vårt hus* och *Du måste renovera vår hiss, för att den bra börjar fungera* (bisatser). Här och även i andra satser placeras adverb efter mönstret som föreligger i modersmålet, nämligen, ganska fri placering beroende på vilken satsdel man vill framhäva.

Jag valde att ha satsadverbialiet *inte* (felkategorin № 28, ordföljd i bisats: placering av *inte*) separat från kategorierna № 26 (ordföljd i huvudsats: placering av adverbial) och № 27 (ordföljd i bisats: placering av adverbial), eftersom det enligt mitt tidigare gjorda antagande så kan placering av negationen vara ganska problematiskt för ryska inlärare. Jag ville se hur informanterna i denna studie förhåller sig till placering av negationer och i synnerlighet till placeringen av satsadverbial *inte*. I denna felkategori noterade jag 3 fel och alla gjorda i bisatser: *Jag ska försöka att skriva om en sak som fungerar inte så bra (1), ... eftersom det går inte att stänga... (2) och ... för att jag kom inte till dig... (3)* Alla dessa fel tolkar jag inte som interferens från modersmålet. Om man översätter meningarna till ryskan skulle man placera *ne* ('inte') inte efter verben utan före dem. Dessa fel bedöms här därmed som övergeneraliseringar av en regel i målspråket, nämligen, placering av satsadverbialiet *inte* i bisatser. Informanterna har ännu inte lärt sig att *inte* i bisatser placeras direkt efter subjektet före verbet.

Bestämmdhet och bruk av artikel är den andra av de mest frekventa grupperna som innefattar sådana felkategorier som bestämmdhet av substantiv samt bruk av artikel (№ 1, № 21, № 22 och № 23) med sammanlagt 42 fel gjorda av 21 informanterna. Fördelning av felen ser man i diagram 1.

Fel inom denna kategori har att göra med felaktig användning av bestämd form av substantiv där det ska vara obestämd form och tvärtom. Vid bedömning av bestämdhetsfel kontrollerade jag om ordet i fråga redan

har förekommit i kontexten eller inte. De bestämdhetsfel jag har funnit är substantiv i bestämd form i stället för obestämd form (*Ibland kommer hiss på fel våningen*), substantiv i obestämd form i stället för bestämd form (... *när du skrevs ut ur sjukhus*). Jag upplevde att inlärarna kände sig osäkra när det gällde valet mellan bestämd och obestämd form av substantiv inte bara p.g.a. att kategorin bestämdhet saknas i ryskan utan snarare av en annan orsak, nämligen målspråkets komplexitet. Det var också problematiskt för informanterna att markera bestämdhet eftersom svenskan kan ha tre bestämdhetsmarkörer (bestämd artikel och dubbel bestämdhet).

Få informanter valde att i sin fria skriftliga produktion tillämpa dubbelbestämdhet. Det uppkom ändå några fel t.ex. ... *den speciala bil* (efterställd artikel saknas). Man markerar bestämdhet genom både framförställd och efterställd artikel. Kanske därför brukar fel som rör bestämdhet gränsa till en annan feltyp, nämligen bruk av artikel (där artikel saknas eller överproduceras).

Bestämdhet och artiklar hör ihop: artiklar uttrycker bestämdhet. Reglerna för artikelbruk kan lätt blandas samman med reglerna för substantivets bestämdhet (bestämda och obestämda former). När jag rättade felen gällande bestämdhet och artiklar hade jag ibland svårt att skilja mellan dessa aspekter. Jag letade efter verktyget för att kunna identifiera sådana fel. Jag försökte att förstå om informanten valde fel form för bestämdhet eller om denne hade misslyckats i valet av artikel. Just skillnaden mellan substantivets form och dess markering i texten blev det viktigaste verktyget för min bedömning av dessa två aspekter. Om man tittar på felmarkeringen i: *Jag vill att ni ska fixa de problemen, som jag skrev* eller i: *Det huset jag bor i är smutsigt* så tolkade jag felen som överproduktion av artikel. Man kan se t.ex. att informanten i det första exemplet efter att denne tidigare i sin framställning hade beskrivit problem i sitt hyreshus valde rätt form, nämligen bestämd form för substantivet men hade svårt att på rätt sätt markera/uttrycka denna form. När inläraren gör liknande fel tyder detta på att denne har svårigheter inte inom bestämdhet utan inom bruket av artikel. I andra meningar som t.ex. i: *I min landet arbetade jag ...* och i: *För att jag är intresserad av det yrket ...* överproducerar informanterna efterställda och framförställda artiklar. Inlärarna har lärt sig målspråkets regel om artikelbruk och övergeneraliserar andra varianter av aspekten efter den.

Om man tittar på andra felmarkeringar inom bruk av artikel ser man samma felmönster, som t.ex. *jag kan **det** jobb lite, ... därför jag vill få **den** praktik* eller *... jag är intresserad av **det** yrke*. Det märks att informanterna har valt den bestämda formen men har svårt att i sin framställning ge uttryck för den. Som jag bedömer här övergeneraliserar inlärarna målspråkets nyvunna regler för markering av bestämdhet med enbart *det* och *den* före substantivet. De har inte lärt sig andra sätt att uttrycka bestämdhet.

Andra fel inom denna grupp innefattar avsaknaden av obestämd artikel före nominalfras. Meningar som t.ex. *Det finns specialt bil* eller *... för att jag är praktisk och händig person*, där det saknas en obestämd artikel är ett vanligt exempel på den här typen av fel. Jag bedömer inte att felen har någon koppling till övergeneraliseringar kopplade till kunskapen i modersmålet (artiklar finns inte i ryskan). Även om jag kopplar dessa fel till inlärningsspråket komplexitet bedömer jag dem inte som övergeneraliseringar av inlärd regler gällande bruket av artiklar. Inlärarna har inte lärt sig än eller helt enkelt inte uppmärksammat regler för bruket av artiklar före nominalfras, t.ex. före adjektiv.

Verbfel är den sista av de mest frekventa felgrupperna. Den innefattar flera kategorier med sammanlagt 36 fel gjorda av 20 informanter. En stor grupp är felen (11 felen) inom felkategorin № 8 (inget finit verb) men med spridningen enbart bland 2 informanter. Sådana exempel som: *Jag vet att du lyssna på mig...*, *... jag också gå med dig*, *När du sitta hemma, du har inte bra luft och din kropp inte så mycket arbetar* och *... när jag börja...* tyder på att inlärarna inte var så säkra i verbböjning och föredrog att inte alls ha någon ändelse i presens. Informanterna utelämnade böjningen då den för dem antagligen inte var absolut nödvändig. Jag tolkade dessa fel som underdifferentieringar. Eftersom bara ett fåtal av informanterna hade gjort liknade fel och att de för övrigt i sin skriftliga produktion böjde andra verb bedömer jag inte dessa fel som representativa för denna grupp.

5 informanter gjorde 6 fel inom felkategorin *inget verb vara*, t.ex. *... därför att motionera bra till din kropp* och *... i garaget alltid skräp...* Sådana fel tolkade jag som interferens från modersmålet: i ryskan behöver man oftast inte verbformen i presens.

Tempus (5 fel) orsakade också svårigheter hos 4 informanter, t.ex. *Jag bor i Sverige ett år*, *Flera gånger hjälpte jag till mina grannar, när de har problem med hiss* och *Har du rökt fortfarande?* Det var här svårt att

bedöma vilken strategi informanterna använde när de valde de ovan nämnda tidsformerna. Jag kunde inte heller direkt se att det var någon övergeneralisering av tidsformerna i ryskan (interferens). Perfekt saknas i ryskan. Den möjliga förklaringen kunde vara svenskans komplexitet när det gäller bruket av tempus.

Verb med s-form orsakade några problem (4 fel) hos 2 av informanterna, t.ex. *Jag vill **träffas** med dig...*, ... *efter motion **känns** man sig starkare...* och ... *för att **kämpas** mot olika sjukdomar*. Jag bedömde dessa fel som interferens från ryskan: informanterna kunde troligen inte förstå var de i sin modersmålstruktur skulle placera svenska verb med s-form: bland ryska reflexiva verb eller passiva verbformer.

En informant gjorde 2 fel i felkategorin *finitverb i stället för infinitiv*: ... *jag måste **åker** i bussen...* och ... *du kan **ringer***. Regeln säger att infinitiv ska användas efter modala verb eller hjälpverb. Felen bedömdes som övergeneralisering av en annan regel, den som säger att en mening måste innehålla en finit verbform.

Informanterna framställde sin text huvudsakligen i presens. Hjälpverben som *måste* och *kan* är presensformer som inte slutar på -r, vilket inte uppfattas av informanterna. De försöker att markera något annat verb med -r (*åker* och *ringer*). Dessa fel handlar därmed om övergeneralisering av regler i målspråket.

Felen i felkategorierna *infinitiv utan att* och *infinitiv med att* handlar om sådana konstruktioner som t.ex. *Kan ni snälla **att** hjälpa oss* samt *Jag tycker arbeta i affär* och *Jag gillar sälja olika kläder*. Dessa konstruktioner bedömer jag som övergeneraliseringar av regler i målspråket, då informanterna vet att tillsammans med hjälpverb använder man huvudverb i infinitiv, men man har inte lärt sig när de skall använda sig av infinitivmärket *att* och när de inte skall göra detta.

Två av informanterna gjorde 3 fel i modusform: ***Skriva** eller **ringer!*** och ***Försöka** att göra lite...* Imperativ är inte så lätt att bilda: man skall faktiskt redan kunna böjningsreglerna och känna till verbets fyra konjugationer. Informanterna känner sannolikt inte till hur man bildar imperativ i de olika konjugationerna och söker därför efter rätt variant bland redan inlärdade tempusregler, där informanterna blandar samman tempus och modus. Dessa fel tolkar jag som övergeneraliseringar av regler i målspråket.

Sista felet (i felkategorin *antalet finita verb*) handlar sannolikt om överföring från ett annat andraspråk, troligen engelska: ... *när du är sitter och tittar på TV*. Det verkar som att informanten känner till den progressiva kategorin och sätten att markera den (omskrivningar: *hålla på* eller *sitta, stå* och *ligga*). Denne försöker att uttrycka kontinuitet och visa att handlingen har en utsträckning i tiden genom att också överföra engelskans kontinuitet till svenskan. Men detta är bara en gissning eftersom jag inte känner till informantens utbildning.

6.2.5. Felanalys av informanternas mindre frekventa fel (kvalitativ framställning)

De mindre frekventa felen finns i andra felgrupper, nämligen, № 18 (prepositionsbruk), № 3 (substantiv: numerus), № 4 (adjektiv och substantiv: genuskongruens), № 5 (adjektiv och substantiv: numeruskongruens) och № 15 (bisatsinledare/konjunktion: fel val)

Felen i felgruppen *prepositionsbruk* innefattar följande kategorier: fel preposition och överflödig preposition. Nästan alla informanterna hade något eller några fel inom denna aspekt. Ett vanligt fel som inlärarna gjorde var att välja fel preposition som i exemplet: *Vi går på skogen och promenera* eller *Jag måste åker i bussen*. Även enklare konstruktioner som *i* och *på* hittades bland felen, som t.ex. i: ... *på trapporna*... (i stället för *i trapporna*). Andra fel handlade om prepositionsfraser som ingår i fasta uttryck som i: *Ta hand för dig!* Det var inte heller ovanligt att det fanns överflödiga prepositioner som i meningen: *Flera gånger hjälpte jag till mina granner*... Pga. reglerna för prepositionsbruk i svenskan är väldigt komplicerade är informanterna osäkra när det gäller val av rätt preposition. De väljer oftast prepositioner utifrån kasusval i modersmålet (det sista exemplet är ett typiskt användande av dativ) samt överför prepositioner som de väljs i ryskan. Sådana överföringar hos de undersökta informanterna bedömer jag som interferens från modersmålet. De har inte lärt sig än att använda prepositioner utifrån det svenska språket.

Inom felgruppen *substantiv: numerus* gjorde tre informanter tio fel. Substantivets pluralbildning orsakar fortfarande problem, framför allt hos en av informanterna (8 fel) som i följande exempel: *massor musar* (i stället för *möss*), ... *att äta alla muser* (i stället för *möss*), *3 katten* (i

stället för *katter*) och *de gamla dåliga materna* (i stället för *den gamla dåliga maten*). Andra fel hittades hos två andra informanter: ... *mina granner*... och *olika yrke* (i stället för *olika yrken*). Jag finner inte att dessa fel har att göra med någon form av påverkan från modersmålet. De uppstår pga. komplexiteten av regler för substantivets plural i målspråket. De flesta kan tolkas som övergeneraliseringar av regler i svenskan, t.ex. i: *mina granner*, som informanten inte bildar efter deklination 2 utan efter deklination 3 (Källström, 1985:30), eller *olika yrke* som informanten felaktigt placerar i deklination 6, kanske pga. att det också har artikel *-ett*. Den informant som gjorde 8 fel inom denna kategori försöker att hitta en regel för sina *musar* och *muser*, men denne har inte än behärskat undantagen.

Substantivets pluralbildning påverkar, förstås, även pluralbildningen hos adjektiv som i följande exempel: ... *trevlig människor* ..., två ... *gammal söner* eller ... *många nytt saker* ... Dessa fel bedömer jag också som övergeneraliseringar av regler i svenskan, då man antingen använder en förenklad strategi med underdifferentieringar som i de första två exemplen eller med generaliseringar efter någon inlärd regel som i det tredje exemplet.

Felgruppen *adjektiv och substantiv: genuskongruens* gav flera felutslag, medan substantivets genus enbart ledde till ett fel. Och detta är helt naturligt: på den nivån har man kanske lärt sig att skilja mellan en och ett, men det är svårare att hålla flera bollar i luften, dvs. att se till att genuskongruens gällande substantiv och adjektiv, fungerar. 2 informanter gjorde 5 fel inom denna aspekt. Här följer några exempel: ... *dåligt mat...*, *specialt plats* och ... *vi har planerat en trevligt resa*. Jag bedömer att de här felen uppstår pga. svenskans komplexitet. De är inte direkt kopplade till några övergeneraliseringar av regler i modersmålet.

Valet mellan possessiv konstruktion *hennes* och reflexiv konstruktion *sin* verkade inte ställa till några problem: enbart 1 elev gjorde 1 fel: *Nu måste du vara aktsam om sin hälsan*. Felet bedöms som interferens från modersmålet då ryskan har det reflexiva pronomenet *svoj* ('sin') i samtliga personer i singularis. Informanten övergeneraliserar här regler om bruket av dessa pronomen i modersmålet och använder felaktigt ett reflexivt possessivpronomen i stället för possessivt pronomen.

Inom felgruppen *bisatsinledare/konjunktion: fel val* gjorde fyra informanter fem fel. I bisatser valdes fel konjunktioner eller adverb som

bisatsinledare, som t.ex. i: *Du måste renovera vår hiss, **för att** den bra börjar fungera, Ibland måste man sitta in i hiss en eller två timmar, **när** hjälp ska komma och Dessutom är det viktig för dig att promenera ute **därför att** du inte får depressionen.* Informanterna blandar ihop betydelse av olika konjunktioner, bl.a. orsak och resultat, även om liknande finns i modersmålet.

6.2.6. Felanalys: slutdiskussion

Genom att först rätta texterna för hand, identifiera felen, kontrollera tidigare identifikation och analysera dem flera gånger försökte jag att höja studiens reliabilitet. Ibland fick jag ändra min uppfattning gällande vissa bedömningar och även kategoridefinitioner. För att få bättre insikt i felens frekvenser ställde jag upp dem i tabeller och även i diagram. Dessa har reellt underlättat för mitt arbete att hitta, demonstrera och analysera de olika felkategorierna och grupperna. Jag försökte att tänka igenom varje steg av analyser och deras framställning några gånger.

Jag har funnit att de typer av fel som inlärarna gjorde i stort sett motsvarade vad jag förväntade mig. De mest frekventa felgrupperna för inlärarna är: ordföljd, bestämdhet och bruk av artikel samt verb. Jag antog tidigare i den kontrastiva analysen att prepositioner skulle vara mer frekventa än verb bland de svårigheter som ryska inlärare har, men i denna undersökning och bland dessa elever var det verbfel som dominerade över felaktigt bruk av prepositioner. Om man tittar i tabell 2 kan man se att det är främst 2 elever som med sina 8 fel bidrog till detta utslag inom kategorin *inget finit verb*. Vissa fel handlar om individuella företeelser. Överraskande nog gav kategorin *bisatsinledare/konjunktion: fel val* en större uppkomst av fel än jag förväntade mig. Vissa informanter blandar ihop orsak och verkan/resultat.

När det gäller felaktig ordföljd i huvudsats hade de flesta informanterna en tendens att använda rak ordföljd i nästan samtliga meningar, det vill säga med subjektet före det finita verbet. Fel hittades framför allt i påståendesatser där något annat än subjektet inleder meningen. Dessa fel verkar vara interferens.

Mitt antagande som jag gjorde i studiens kontrastiva analys om ett eventuellt stort utslag av fel (frekvens) inom ramen för bestämdhet som gränsar till bruk av artiklar var i för sig rätt. Kategorin saknas i ryska och

för att lära den skall en rysktalande elev behärska flera regler avseende den.

Men det är inte bara det faktum att bestämdhet saknas i det ryska språket och att det är svårt att lära sig reglerna i svenskan när man inte kan hänvisa till någon motsvarighet i förstaspråket som är relevant att se som den enda förklaring till det stora antalet av fel. Det är värdefullt att poängtera att svenskans komplexitet gällande denna kategori sannolikt är den övervägande förklaringen till felen. Jag menar med andra ord att även inlärare med andra modersmål kan göra samma fel pga. detta.

När man tittar på de fel inom denna kategori som informanterna har gjort märker man att dessa känner till bestämdhetsreglerna med oftast har svårigheter att tillämpa dem. Informanterna använder sig av sådana strategier som övergeneraliseringar och ibland underdifferentieringar av de hittills tillägnade reglerna för bestämdhet.

7. Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen resonerar jag kring orsaker till inlärnarnas fel och strategier vid inläring av ett andraspråk.

Jag anser att huvudorsaken till uppkomsten av både frekventa och infrekventa fel ursprungligen ligger just i att språkens strukturer sällan liknar varandra. Om strukturen hade varit samma skulle man bara ha memorerat motsvarande ord, placerat dem i dessa strukturer och sedan snabbt och troligen felfritt lärt sig hela språket. Men detta är inte möjligt. Det faktum att man gör fel vid inläring av ett nytt språk bevisar helt enkelt att man söker lösningar till de strukturer i målspråket som inte finns i modersmålet.

Vuxna inlärare är mer regelmedvetna än barn. De letar medvetet, upptäcker, tillägnar sig och försöker använda nya regler. Men om målspråkets strukturer är för svåra och fyllda med undantag blir de bundna till nyvunna regler och löser språkets undantag efter dem, även när de är medvetna om att lösningen av undantagen skall ske på ett annat sätt. Detta gör inlärare bl.a. med hjälp av övergeneraliseringar eller underdifferentieringar. När de tvekar att den nyinlärda regeln kan hjälpa dem att tillämpa undantaget lutar de sig tillbaka till modersmålet (interferens) och letar därefter utifrån sina synpunkter efter liknande regler eller lösningar. Jag menar att interferens, övergeneraliseringar och underdifferentieringar egentligen är olika sätt att lära sig svenska.

Jag vill påpeka att både kontrastiv analys och felanalys är två viktiga sätt att analysera inlärnarnas fel. De kompletterar varandra. Kontrastiv analys hjälper till att hitta och hämta kunskaper om modersmålets struktur och finna om felet eventuellt uppstod pga. interferens. Felanalys kan förklara de flesta felen men inte helt utan kontrastiv analys. Jag ser inte kontrastiv analys och felanalys som två parallella metoder utan betraktar kontrastiv analys som en viktig del av felanalys.

Sammanfattningsvis vill jag poängtera att min avsikt inte var att generalisera resultaten och att jag inte strävade att betrakta informanternas grammatiska fel som typiska för andra rysktalande inlärare. Det krävs flera studier inom ämnet där man kan djupare analysera och mer detaljerad jämföra specifika grammatiska fel kategorier hos flera informanter över en hel inlärningsperiod eller mäta liknande fel på ett bredare sätt och utifrån flera bakgrundsfaktorer. Studiens syfte och frågeställningar kan inte heller kopplas till några generella slutsatser eftersom min avsikt enbart var att undersöka en liten grupp av rysktalande informanter som befinner sig på en viss nivå av språkinläring inom sfi.

Litteraturförteckning.

- Abrahamsson, Tua och Bergman, Pirkko (red.), 2005. *Tankarna springer före. Att bedöma ett andraspråk i utveckling*. Stockholm: HLS Förlag.
- Andersson, Anders-Börje m.fl. (red.) 1997. *Svenska som andraspråk och andra språk : festskrift till Gunnar Tingbjörn*. Göteborgs universitet: Institutionen för svenska språket.
- Andersson, Lars-Gunnar 1987. *Språktypologi och språksläktskap*. 3. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Att undervisa elever med Svenska som andra språk - ett referensmaterial. http://www.sit.se/pagedownload/Specialpedagogik/Methodmaterial/Spr%E5klig+och+kulturell+m%E5ngfald/Undervisning/Att_undervisa_elever_med_svenska_som_andraspr%E5k.pdf. Hämtad 080323.
- Ballardini, Kerstin, Stjärnlöf, Sune & Viberg, Åke. 1986. *Svensk grammatik : svensk grammatik på svenska*. Stockholm: Natur och kultur.
- Chomsky, Noam 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass. MIT Press.
- Dahl, Östen 1979. Negationens typologi. I: Hyltenstam, K. (red.), *Svenska i invandrarperspektiv*. Lund: Liber. S. 109-120.
- Ekberg, Lena 2004. Grammatik och lexikon i svenska som andraspråk på nästan infödd nivå. I: Hyltenstam, K & Lindberg, I. (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. S. 259-276.
- Ekeröth, Lars-Johan 1995. *Ordföljd, tempus och bestämdhet: föreläsningar om svenska som andraspråk*. Malmö: Gleerup.
- Halvorsen, K. 1992. *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Hammarberg, Björn & Viberg, Åke 1977. *Felanalys och språktypologi: orientering om två delstudier i SSM-projektet*. Stockholms Universitet: Institutionen för lingvistik.
- Hellevik, O. 1996. *Forskningsmetoder i sociologi och statsvetenskap*. Borås: Natur och Kultur
- Hultman, T., Westman, M. 1977. *Gymnasistsvenska*. Bröderna Ekstrands Tryckeri AB, Lund.
- Hyltenstam, Kenneth (red.) 1981. *Svenska i invandrarperspektiv : kontrastiv analys och språktypologi*. 2. uppl. Lund: LiberLäromedel.
- Kotsinas, Ulla-Britt. 1991. *Invandrare talar svenska*. NNS 1. Stockholms universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Källström, Roger 1979. Multikontrastiv grammatik, språkavstånd och andraspråksinlärning. I: Andersson, A-B., Enström, I., Källström, R. & Nauclér, K. (red.), *Svenska som andraspråk och andra språk: festskrift*

- till Gunnar Tingbjörn. Göteborgs universitet: Institutionen för svenska språket. S. 229-244.
- Källström, Roger 1985. Kontrastiv grammatik. I *Kommentarmaterial SÖ. Svenska som andraspråk*. Kopia. 11 s. S. 36-46.
- Källström, Roger 2006. *Grundläggande svensk grammatik*. Göteborgs universitet: Institutionen för svenska språket. Kopia. 102 s.
- Lagerholm, Per 2005. *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Lightbown M. Patsy & Spada, Nina 1999. *How languages are learned*. Second edition. Oxford university press.
- Lindberg, Inger 1979. Multikontrastiv grammatik, språkavstånd och andraspråksinläring. I: Andersson, A-B., Enström, I., Källström, R. & Naucmér, K. (red.), *Svenska som andraspråk och andra språk: festskrift till Gunnar Tingbjörn*. Göteborgs universitet: Institutionen för svenska språket. S. 245-262.
- Merriam, S. (1998): *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Mitchell, Rosamond & Myles, Florence 1998. *Second language learning theories*. Arnold, a member of the Hodder headline group, London.
- Repstad, Pål. 2006. *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Studentlitteratur.
- Teleman, Ulf m.fl. 1999. *Svenska akademiens grammatik*. Norstedts Ordbok.
- Tingbjörn, Gunnar 1979. Kontrastiv minigrammatik. I: Hyltenstam, K (red.), *Svenska i invandrarperspektiv*. Lund: Liber. S. 41-79.
- Tingbjörn, Gunnar 2001. Fem viktiga språk i Sverige. I: Börestam, U., Larsson, L., Söderman, B. & Vikström Å. (red.), *Postskriptum. Språkliga studier till minnet av Elsie Wijk-Andersson*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB. S. 215-224.
- Viberg, Åke, Ballardini, Kerstin och Stjärnlöf, Sune 1992. *Svensk grammatik på ryska*. Stockholm : Natur & Kultur.
- Wikland, Lennart 1993. *Modern rysk grammatik*. Almqvist & Wiksell AB.

Bilaga 1.

Tabell 1. Fördelning av felkategorier med exempel

Nö	Felkategori	Grunder för bedömning av felkategori	Exempel
1.	Substantiv: bestämdhetsform	Användning av bestämd form av substantiv där det ska vara obestämd form och tvärtom.	Tapeter på väggarna är gamla.
2.	Substantiv: genus	Genus fel hos substantiv	...i en område...
3.	Substantiv: numerus	Fel böjning i plural	...och äter musar ; ...olika yrke ...
4.	Adjektiv och substantiv: genuskongruens	Adjektiv stämmer inte överens med substantiv när det gäller genus	...för dåligt mat...
5.	Adjektiv och substantiv: numeruskongruens	Adjektiv stämmer inte överens med substantiv när det gäller numerus	... trevlig människor...
6.	Adjektiv/adverb	Användning av adjektiv där det ska vara adverb och tvärtom	Det är inte så lång , bara 20 km.
7.	Verb: tempus:	Verbet står i tempus som inte stämmer överens med kontexten	Har du rökt fortfarande?
8.	Inget finit verb	Infinit verb används i stället för finit verb	Jag rekommendera dig gå i simhallen.
9.	Finitverb i stället för infinit verb	Finit verb används i stället för infinit verb	Du kan ringer .
10.	Verb: modusform	Felaktig användning av modusform	Skriva eller ringer !
11.	Verb : inget verb (<i>vara</i>)	Utelämnande av verbet <i>vara</i>	I garaget alltid <i>skräp</i> .
12.	Infinitiv utan <i>att</i>	Överproduktion av <i>att</i> i meningar utan <i>att</i> -konstruktion	Kan ni snälla att hjälpa oss.
13.	Infinitiv med <i>att</i>	Utelämnande av <i>att</i> i meningar med <i>att</i> -konstruktion	Jag tycker arbeta i affär.
14.	Verb fel med s-form	Överproduktion av verb med s-form	... efter motion känns man sig starkare.

15.	Antalet finita verb	Överproduktion av finita verb	... när du är sitter och tittar på TV.
16.	Pronomen och substantiv: genuskongruens	Pronomen överensstämmer inte med substantiv när det gäller genus	Det är min problem...
17.	Pronomen och substantiv: numeruskongruens	Pronomen överensstämmer inte med substantiv när det gäller numerus	... min söner...
18.	Pronomen: ett possessivt pronomen och ett reflexivt possessivpronomen	Felaktig användning av ett reflexivt possessivpronomen i stället för possessivt pronomen	Nu måste du vara aktasam om sin hälsa.
19.	Pronomen: fel val	Fel val av pronomen	När jag ska sluta sfi-prov och börja sommarssemestern att ni kanske kan träffas hos dig.
20.	Subjektspronomen i huvudsats eller bisats saknas	Utelämnande av subjektspronomen (inkl. formellt subjekt)	I tvättstugan och ute framför huset alltid ligger skräp.
21.	Artikelbruk: artikel före nominalfras saknas	Utelämnande av artikel före nominalfras	Det är trevlig nyhet.
22.	Artikelbruk: artikel före substantiv saknas	Utelämnande av framförställd artikel före substantiv	... för vecka sedan...
23.	Artikelbruk: överproduktion av artikel före eller efter substantiv	Överproduktion av framförställd eller efterställd artikel före substantiv	Det huset jag bor i är smutsigt. ... i min landet ...
24.	Ordföljd i huvudsats: rak/omvänd	Fel ordning bland orden i en huvudsats (även den som står efter en bisats)	... om jag passar bra, jag kan börja jobba
25.	Ordföljd i bisats: rak/omvänd	Fel ordning bland orden i en bisats	... därför jag vill få den praktik
26.	Ordföljd i huvudsats: placering av adverb	Felaktig placering av adverb i huvudsats	Jag vill känna gärna svenskar
27.	Ordföljd i bisats: placering av adverb	Felaktig placering av adverb i bisats	Jag berättade att hiss dåligt fungerar i vårt hus.
28.	Ordföljd i bisats: placering av satsadverbialet <i>inte</i>	Felaktig placering av <i>inte</i> i bisats	Jag ska försöka att skriva om en sak som fungerar inte så bra.

17.												1	
18.								1					
19.	1				1		1		1		1		
20.	1			2	1							1	
21.			3					1					1
22.					1								
23.		1	2	2	1							1	2
24.			1		1	2	2	1	4		1	2	2
25.	1	1				1		1				3	1
26.				1	1	1							1
27.	1	1								1	1		
28.			1	1			1						
29.												1	
30.		2					1			1		1	
31.							1						
32.			1										
33.	2	3	1	1		1	1	3	3		2	2	

Tabell 3. Fördelning av fel (antal sammanlagt) och felkategorier bland informanterna

№	Felkategori	Antal fel sammanlagt för varje felkategori	Antal informanter som gör fel inom samma felkategori
1.	Substantiv: bestämdhetsform	27	11
2.	Substantiv: genus	1	1
3.	Substantiv: numerus	10	3
4.	Adjektiv och substantiv: genuskongruens	5	2
5.	Adjektiv och substantiv: numeruskongruens	7	2
6.	Adjektiv/adverb	2	2
7.	Verb: tempus:	5	4
8.	Inget finit verb	11	2
9.	Finitverb i stället för infinit verb	2	1
10.	Verb: modusform	3	2
11.	Verb: inget verb (<i>vara</i>)	6	5
12.	Infinitiv utan <i>att</i>	1	1
13.	Infinitiv med <i>att</i>	3	2
14.	Verbform s-form	4	2
15.	Antalet finita verb	1	1
16.	Pronomen och substantiv: genuskongruens	5	2

17.	Pronomen och substantiv: numeruskongruens	1	1
18.	Pronomen: ett possessivt pronomen och ett reflexivt possessivpronomen	1	1
19.	Pronomen: fel val	5	5
20.	Subjektspronomen i huvudsats eller bisats saknas	5	4
21.	Artikel före nominalfras saknas	5	3
22.	Artikel före substantiv saknas	1	1
23.	Artikel före/efter substantiv: överproduktion	9	6
24.	Ordföljd i huvudsats: rak/omvänd	16	9
25.	Ordföljd i bisats: rak/omvänd	8	6
26.	Ordföljd i huvudsats: placering av adverb	4	4
27.	Ordföljd i bisats: placering av adverb	4	4
28.	Ordföljd i bisats: placering av satsadverbialet <i>inte</i>	3	3
29.	Bisatsinledare/konjunktion saknas	1	1
30.	Bisatsinledare/konjunktion: fel val	5	4
31.	Bisatsinledare/konjunktion: överproduktion	1	1
32.	Tvåledad konjunktion	1	1
33.	Prepositionsbruk	19	10

Tabell 4. Fördelning av fel (antal sammanlagt) och nya (större) felgrupper bland informanterna

№	Felkategori	Antal fel sammanlagt för varje felkategori	Antal informanter som gör fel inom samma felkategori
1	Substantiv: bestämdhetsform	27	11
21.	Artikel före nominalfras saknas	5	3
22.	Artikel före substantiv saknas	1	1
23.	Artikel före/efter substantiv: överproduktion	9	6
		42	21

24.	Ordföljd i huvudsats: rak/omvänd	16	9
25.	Ordföljd i bisats: rak/omvänd	8	6
26.	Ordföljd i huvudsats: placering av adverb	4	4
27.	Ordföljd i bisats: placering av adverb	4	4
28.	Ordföljd i bisats: placering av satsadverbialet <i>inte</i>	3	3

35	26
----	----

7.	Verb: tempus:	5	4
8.	Inget finit verb	11	2
9.	Finitverb i stället för infinit verb	2	1
10.	Verb: modusform	3	2
11.	Verb : inget verb (<i>vara</i>)	6	5
12.	Infinitiv utan <i>att</i>	1	1
13.	Infinitiv med <i>att</i>	3	2
14.	Verbfel -s	4	2
15.	Antalet finita verb	1	1
		36	20

Tabell 5. Fördelning av fel (antal sammanlagt) och alla felgrupper bland informanterna

№ Fel grupper	Tidigare numrering (felkategorier)	Felgrupper	Antal fel sammanlagt för varje felgrupp	Antal informanter som gör fel inom samma felgrupp
1	1, 21-23	Bestämmdhet och bruk av artikel	42	21
2	2.	Substantiv: genus	1	1
3	3.	Substantiv: numerus	10	3
4	4.	Adjektiv och substantiv: genuskongruens	5	2
5	5.	Adjektiv och substantiv: numeruskongruens	7	2
6	6.	Adjektiv/adverb	2	2
7	7 - 15	Verbfel	36	20
8	16.	Pronomen och substantiv: genuskongruens	5	2
9	17.	Pronomen och substantiv: numeruskongruens	1	1
10	18.	Pronomen: ett possessivt pronomen och ett reflexivt possessivpronomen	1	1
11	19.	Pronomen: fel val	5	5
12	20.	Subjektspronomen i huvudsats eller bisats saknas	5	4

13	24 - 28	Felaktig ordföljd	35	26
14	29.	Bisatsinledare/konjunktion saknas	1	1
15	30.	Bisatsinledare/konjunktion: fel val	5	4
16	31.	Bisatsinledare/konjunktion: överproduktion	1	1
17	32.	Tvåledad konjunktion	1	1
18	33.	Prepositionsbruk	19	10
